

MEDEDELING AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: FWO als huis van iedere excellente onderzoeker in Vlaanderen

Samenvatting: Het Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 “Samen werken aan een warm en welvarend Vlaanderen” geeft aan dat het FWO het huis van iedere excellente onderzoeker in Vlaanderen moet worden. Hiervoor moet worden bekeken welke impact dit zal hebben op de slaagkansen van de verschillende FWO-programma's. In uitvoering van dit Regeerakkoord wordt een systemische benadering voorgesteld.

Mede dankzij de vele bijkomende budgettaire opstappen gedurende de periode 2009-2024 is Vlaanderen wat betreft O&O-intensiteit één van de koplopers van Europa (laatste meting 3,52% (2022)). Hiervan komt 2,52% van het BBP uitgevoerd door de ondernemingen en 1,0% uitgevoerd door de overheidsactoren (hogeronderwijsinstellingen, strategische onderzoekscentra en wetenschappelijke instellingen). Binnen deze 1% is het Fonds Wetenschappelijk Onderzoek (FWO) één van de grootste financierders van onderzoek. In het Vlaams Regeerakkoord 2024-2029 “Samen werken aan een warm en welvarend Vlaanderen” en de Beleidsnota Economie, Wetenschap, Innovatie en Industrie 2024-2029 wordt er dan ook verwezen dat het FWO het huis van iedere excellente onderzoeker in Vlaanderen moet worden. Hierbij wordt aangegeven dat er dient bekeken te worden welke verwachte impact dit zou hebben op de slaagkansen van de verschillende FWO-programma's.

Dit sluit ook aan bij hoe het FWO zichzelf beschrijft in zijn beleidsplan voor de komende jaren met name “*nergens is de onderzoeker die op zoek gaat naar ondersteuning zo thuis als bij het FWO. Het is het Vlaamse huis van en voor de wetenschap, waar excellent onderzoek, gedreven door nieuwsgierigheid en uitgevoerd aan de Vlaamse kennisinstellingen een warm onthaal vindt.*” Dit houdt in dat het FWO niet alleen financiële steun moet bieden aan fundamenteel onderzoek, strategisch basisonderzoek en toegepast biomedisch onderzoek en de nodige wetenschappelijke (inter)nationale infrastructuur voor dit onderzoek, maar ook de plek moet zijn waar elke onderzoeker terecht kan.

De FWO-programma's zijn op heden reeds erg gegeerd in ons onderzoekslandschap en hebben een erg goede reputatie. Het behalen van een FWO-mandaat of FWO-project is dan ook een hele prestatie gezien de concurrentie zowel groot als sterk is. Dit prestige reflecteert zich ook in de slaagpercentages¹ die het FWO reeds jaren nauwkeurig monitort:

- Het slaagpercentage voor de mandaten postdoctorale onderzoekers was voor de oproep 2024 17,3% voor de junior postdocs en 23,5% voor senior postdocs;

¹ Aantal gefinancierde mandaten of projecten/aantal ontvankelijke aanvragen

- Voor de Fundamentele onderzoeksprojecten oproep 2024 bedraagt het slaagpercentage momenteel 17,5%;
- Voor de oproep 2024-2025 Strategisch basisonderzoeksprojecten bedraagt het slaagpercentage 15,91%;
- Voor het Odysseus-programma waarmee we toponderzoekers naar Vlaanderen halen zit het slaagpercentage 2024-2025 op 20,8%;
- Ook binnen de infrastructuurkanalen is de concurrentie groot. Het slaagpercentage voor middelzware infrastructuurprojecten ligt rond de 30% en voor zware infrastructuurprojecten ligt dit op 27,2%.

Het FWO heeft recent een aantal wijzigingen aan haar beleid doorgevoerd. Iedere wijziging heeft uiteraard impact (gehad) op het betreffende slaagpercentage. Hoewel iedere stap steeds grondig voorbereid wordt en na invoering ook steeds opgevolgd wordt, is de impact niet steeds nauwkeurig te voorspellen en/of achteraf weer te geven. Dit komt doordat verschillende maatregelen gelijktijdig worden doorgevoerd, maar ook door de verbondenheid van de FWO-instrumenten met elkaar, met andere financieringskanalen en vooral met het gehele onderzoekslandschap in Vlaanderen.

Hoewel het FWO conform de vraag in het regeerakkoord reeds een eerste beknopte oefening gemaakt heeft om de mogelijke impact op slaagpercentages te becijferen indien er bijkomende veranderingen zouden worden aangebracht aan de toegangsvoorwaarden van de verschillende programma's van het FWO, blijkt hier vooral uit dat het niet mogelijk is deze impact goed in te schatten zonder een meer systemische benadering.

Het onderzoekslandschap in Vlaanderen is immers een complex ecosysteem dat via allerlei wegen met elkaar verbonden is. Zo zijn de verschillende financieringskanalen rechtstreeks of onrechtstreeks met elkaar verbonden en kan een wijziging in één instrument mogelijk heel wat impact hebben op een ander instrument en/of op (de handelingen van) het veld. Zo zorgt een aanpassing in de BOF-reglementering of een bepaalde KPI in convenanten met kennisinstellingen mogelijk voor meer druk op instrumenten bij het FWO. Ook omgekeerd is er impact, want een aanpassing aan de toelatingsvoorwaarden bij een FWO-programma, kan ervoor zorgen dat instellingen hun intern beleid of onderzoekers hun aanvraaggedrag hieraan aanpassen.

Ook de specifieke rollen die verschillende actoren in het Vlaamse O&O-landschap vervullen, zijn van belang. Het FWO richt zich op heden primair op het financieren van fundamenteel wetenschappelijk onderzoek en strategisch basisonderzoek. Deze vormen van onderzoek hebben als doel wetenschappelijke kennis te vergroten, met strategisch basisonderzoek dat een brug slaat naar mogelijke maatschappelijke of economische toepassingen. Toegepast onderzoek en praktijkgericht onderzoek worden daarentegen doorgaans ondersteund door andere instellingen, zoals VLAIO, dat innovatie en ondernemerschap stimuleert, en hogescholen, die praktijkgericht onderzoek uitvoeren met directe meerwaarde voor de beroepspraktijk.

Ook iedere kennisinstelling heeft een bepaalde rol en opdracht. Zijn deze rollen en/of opdrachten voor iedereen duidelijk? Is er afstemming tussen deze rollen nodig? Welke verhouding brengen deze rollen mee tussen kennisinstellingen en onderzoekers van verschillende kennisinstellingen? Welke rollen of opdrachten dienen versterkt te worden? Hierbij dient opgemerkt te worden dat rollen en/of opdrachten soms ook een evoluerend gegeven zijn. Sommige instellingen zijn in de loop der tijd geëvolueerd als instelling waardoor ze mogelijk een andere positie in het veld opnemen of dit (in de toekomst) wensen te doen. Hoe kunnen we hiermee omgaan?

De verwevenheid van de verschillende instrumenten en instellingen binnen dit ecosysteem ten volle erkennend, is het departement EWI sinds enige tijd bezig met heel wat beleidsevaluaties van specifieke instrumenten te verruimen met een systeemblik en/of aan te vullen met aparte meer systemische evaluaties of analyses. Het belang van een systeemblik zit bovendien ook in het regeerakkoord waarin

wordt aangegeven ook vanuit een systeemblik de verschillende financieringskanalen te bekijken en rationaliseren.

De laatste hand wordt momenteel aan de systeemanalyse gelegd. Daarom zal er binnen het beleidsdomein WEWILS na oplevering van de systeemanalyse gestart worden met dit systemisch traject. De verschillende betrokken agentschappen binnen het beleidsdomein gaan hiervoor binnen een projectgroep aan de slag. Ook belanghebbenden zullen betrokken worden. Zodoende willen we komen tot een gedragen visie op het systeem als één samenwerkend ecosysteem. Vertrekkende vanuit deze systemische visie zullen we dan stapsgewijs afdalen naar het niveau van de FWO-programma's om te analyseren of en welke aanpassingen tijdens deze legislatuur nodig zijn en afgerond kunnen worden. Ten laatste tegen september 2025 wordt deze analyse afgerond.

Vlaamse minister van Economie, Innovatie en Industrie, Buitenlandse Zaken, Digitalisering en Facilitair Management

Matthias Diependaele